

תלמוד בבלי חולין דף יא. – יב.
מנא הא מילתא *דאמור רבנן* 'זיל בתר רובא'?

מנלן?! דכתיב: אחרי רבים להטות!
רובא דאיתא קמן, כגון ט' חנויות וסנהדרין - לא קא מיבעיא לן;
כי קא מיבעיא לן - רובא דליתיה קמן, כגון קטן וקטנה.
מנלן?

...

Into the Halakhic Multiverse

When there's a fifty percent chance of rain, half an umbrella won't keep you dry, as Jackie Mason noted. Having a whole umbrella half the time is also not a sensible response. Probability and reality don't interact smoothly.

For that matter, what are the odds that probability is usefully predictive? This sort of puzzle twists some of us into epistemological pretzels. Our friends wonder why we care, since they're one hundred percent sure that it works well in our reality. Great mathematicians, physicists, and fantasy writers wonder what it would be like to live in a different kind of reality.

Also Talmudists. On Chullin 11a, the Talmud asks: "From whence cometh that thing the rabbis say: *"zil batar ruba"* = "Follow the majority"? Not in the context of voting, the Talmud clarifies, nor in bounded sets, such as which of 32 ping-pong balls will emerge first from a cage. Such cases derive from the verse *"acharei rabim l'hatot"* (=after the plurality to incline). The question relates to contexts which require us to predict the future on the basis of past experience. For example: Can we assume that minors will become fertile adults?

תלמוד בבלי יבמות סא:

תניא:

רבי אליעזר אומר: כהן לא ישא את הקטנה.

...

סבר לה כרבי מאיר - דחייש למיעוטא . . .

וכרבי מאיר מי סבר לה?! והתניא:

קטן וקטנה - לא חולצין ולא מיבמין, דברי רבי מאיר.

אמרו לו לרבי מאיר:

יפה אמרת שאין חולצין - איש כתיב בפרשה, ומקשינן אשה לאיש,

אלא מאי טעמא אין מיבמין?

[א"ל:]

קטן - שמא ימצא סריס, קטנה - שמא תמצא אילונית, ונמצאו פוגעין בערוה,

ותניא:

קטנה - מתייבמת ואינה חולצת,

דברי רבי אליעזר

...?!

The practical consequence of that specific question is esoteric. On Yebamot 61a, Rabbi Meir is cited as holding that prepubescent minors are forbidden to engage in either *yibum* (levirate marriage) or *chalitzah* (rejection of levirate marriage). He has a verse to prove *chalitzah*, but none for *yibum*. Why then forbid *yibum*? Because if either party grows up to be sterile (as defined by halakhah), *yibum* becomes incest. Rabbi Meir's colleagues dismiss this concern on the grounds that most adults are not sterile, and therefore most minors will not be sterile as adults. The Talmud generalizes this dispute. Rabbi Meir consistently "is concerned for the minority", whereas the Rabbis are not, saying *"zil batar ruba"*. What justifies the Rabbis?

תלמוד בבלי חולין דף יא. – יב.

...

א"ר אלעזר:

אתיא מרישא של עולה... דאמר קרא... וניחוש שמא... אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא.
ממאי?! דילמא...

מר בריה דרבינא אמר:

אתיא משבירת עצם בפסח, דאמר רחמנא: ועצם לא תשברו בו; וניחוש שמא ניקב קרום של מוח?!
אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא.
ממאי?! דלמא דמנח גומרתא עליה וקלי ליה ובדיק ליה,
דתניא:

המחתך בגידים והשורף בעצמות - אין בו משום שבירת עצם.

ר"נ בר יצחק אמר... רב ששת בריה דרב אידי אמר... רבה בר רב שילא אמר... רב אחא בר יעקב אמר...

רב מרי אמר:

אתיא ממכה אביו ואמו, דאמר רחמנא: קטליה; וליחוש דלמא לאו אביו הוא?!
אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא, ורוב בעילות אחר הבעל.
ממאי?! דלמא כגון שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורין?!
אפילו הכי - אין אפוטרופוס לעריות.

רב כהנא אמר... רבינא אמר...

רב אשי אמר:

אתיא משחיטה עצמה, דאמר רחמנא: שחוט ואכול; וליחוש שמא במקום נקב קא שחיט?!
אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא.
אמר רב אשי:

אמריתא לשמעתא קמיה דרב כהנא, ואמרי לה רב כהנא קמיה דרב שימי, ואמר ליה:
ודלמא היכא דאפשר - אפשר, היכא דלא אפשר - לא אפשר?!
דאי לא תימא הכי - לר"מ דחייש למיעוטא, הכי נמי דלא אכיל בישראל?!
וכי תימא: הכי נמי -

פסח וקדשים, מאי איכא למימר?! אלא היכא דאפשר אפשר, היכא דלא אפשר לא אפשר -
ה"נ: היכא דאפשר - אפשר, היכא דלא אפשר - לא אפשר.

A host of Amoraim suggest sources. Their shared approach is to find a Torah law that could never be implemented if not for "zil batar ruba". For example: the Torah forbids us not to break any of the Pesach sacrifice's bones even after it is slaughtered. Yet a sacrifice is invalid and may not be eaten if the brain membrane was punctured, and the only way to know for certain whether it was intact is to fracture the skull and look! Or: How can the Torah establish penalties for incest, when paternity cannot be proven? Here the Talmudic imagination falters. No one suggests that the law would become enforceable only in the future, after the discovery of DNA.

Rav Ashi is the last to suggest a source. We eat meat even though an animal with a punctured trachea or esophagus is not kosher. How can we know for certain that the slaughterer's knife did not erase all evidence of such a puncture?

Rav Ashi proudly presents this source to Rav Kehana, who upends everything. Maybe we rely on probability **only when we have no choice**? Maybe even Rabbi Meir agrees that we rely on probability when absolutely necessary, for example in order to eat meat. And if you say that Rabbi Meir was vegetarian, surely he agreed that it is possible and necessary to fulfill the command of eating from the Passover sacrifice!

The upshot seems to be that where halakhah cannot function without accepting probability, we don't need a source to justify using it. Sources are needed only where probability is a convenience or luxury.

תורת הבית הארוך בית ד שער א

ומסתברא לי דכשאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא - דבר תורה הוא, **דספיקא דאורייתא כודאי מן התורה**. אבל ראיתי לרמב"ם ז"ל שכתב דספיקא דאורייתא לחומרא - מדרבנן הוא, שהחמירו בספיקו. והביא ראיה לדבריו מדאמרינן בקידושין פרק עשרה יוחסין (עג א):

אמר רבה: דבר תורה, שתוקי - כשר.

מאי טעמא? דרוב - כשרין אצלה; ומיעוט - פסולין, ואי דאזלי אינהו לגבה - כל דפריש מרובא פריש.

מאי אמרת, דילמא אזלא איהו לגבייהו? הוה ליה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי,

והתורה אמרה: לא יבא ממזר בקהל ה' = ממזר ודאי הוא דלא יבא, הא ממזר ספק - יבא.

אלמא לא אסרה תורה אלא האסורין הוודאין, הא ספק האיסורין - לא.

ואין דבריו מחוורין אצלי, דאדרבה, דוק מינה דבעלמא ספיקא דאורייתא כודאי,

דאי לא, אמאי איצטריך רבא לאורוכי בלישניה כולי האי?! לימא: 'מאי טעמא? הוה ליה ספק, וספק מותר דבר

תורה', דהשתא הוה כאילו כולו ספיקי דאורייתא, ומאי שנא ממזר דנקט!?

אלא ודאי ספק ממזר דוקא קאמר, אבל שאר ספיקי - לא, וטעמא דממזר - משום דרבייה קרא להיתירא . . .

ואולי סבר הרב ז"ל דגלי קרא בממזר - ספיקו מותר, וגמרינן מיניה לכל התורה כולה.

ואינו מחוור, דהא אמרינן בפרק קמא דקידושין

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: ערלה בחוצה לארץ - הלכה למשה מסיני.

אמר ליה רבי זירא לרב אסי: והתנן: ספק ערלה בארץ ישראל - אסור; בסוריא - מותר.!?

אשתומם כשעה חדא. א"ל: אימור: כך נאמרה הלכה: 'ספיקא - מותר; ודאה - אסור'.

שמעינן מהא דלהתיר ספיקה בחוצה לארץ - הוצרכה הלכה ליאמר כך מפורש בסיני;

הא לאו הכי, כל מקום שנאסרה ודאי - אף ספקה אסורה, ובארץ ישראל אף ספיקה אסור דבר תורה!?

וי"ל:

דכי הוצרכה הלכה - במקום דאיתחזק איסורא, דבעלמא אסור דבר תורה והכא שרי,

אבל היכא דלא איתחזק איסורא - ספיקו מותר.

ומכל מקום - אי אפשר, שאם כן, **אשם תלוי, למאן דאמר לא בעינן חתיכה משתי חתיכות, היכי משכחת לה!?**

והא ספיקו מותר לכתחילה, ואשם היכי מיחייב!?

ואעפ"י שסתם מתניתין דפרק כל היד המרבה לבדוק כמאן דאמר בעינן חתיכה משתי חתיכות,

הא תנא דברייתא לא בעי חתיכה משתי חתיכות, ומי נימא דבהאי דינא פליגי אי ספיקא דאורייתא אסור או לא!?

ולתנא דברייתא, שתוקי אסור לבא בישראל - אין אלו אלא דברי תימה!?

ותדע לך עוד, מדאיבעיא לן בפרק קמא דחולין: מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא?

ואייתנין למיפשטא משבירת עצם בפסח, דרחמנא אמר **ועצם לא תשברו בו**, וניחוש שמא ניקב קרום של מוח!?

אלא משום דאמרינן זיל בתר רובא; וכן מפרה אדומה;

ואם איתא, מאי ראיה מהני לרובא דעלמא! דהא בכל כי הני, אפילו לא אזלינן בתר רובא, הני שרו, דהא ספק

טרפות נינהו, וכל ספק איסורא - רחמנא שריה! אלא ודאי מסתברא דספק דאורייתא לחומרא מדבר תורה הוא

ולא מדבריהם.

The 13th century commentator RASHBA (Rabbi Shlomoh ben Aderet) challenged the Talmud's claim of necessity. We all agree that the animal's trachea and esophagus may **or may not** have been punctured before slaughter. Why can't we reject probability and still eat meat on the ground that it might not have been punctured? Why not say that everything is permitted unless it is certainly prohibited?

RASHBA's answer is to introduce a second rule: The Torah itself forbids us to perform actions that might or might not be forbidden, unless they are **more likely** permitted than not.

By contrast, RAMBAM held that the Torah **permits** us to perform actions that might or might not be forbidden, unless they are **more likely forbidden** than not. It is the Rabbis who forbade such actions unless they are more likely permitted; or in many cases, much more likely permitted, or in some cases, much, much more likely permitted.

RASHBA argues that if RAMBAM is correct, the Talmud's proofs fail.

The basis of RASHBA's argument seems to be that if we reject probability, **everything possible must be treated as equally likely**. So every piece of meat might or might not be from an animal whose trachea was punctured before slaughter; every sexual partner might or might not be your sibling. But why should it be forbidden to eat a Passover sacrifice just because it **might** not be kosher, when it might be kosher?

RASHBA's attack on RAMBAM is therefore really an attack on the Talmud's apparent assumption that the default is prohibition, and probability is necessary to permit cases that are in any way ambiguous. Let's say instead that everything is permitted until it is absolutely, demonstrably, one hundred percent forbidden!

שערי ישר שער א - שער הספיקות פרק ז

פז

וראיתי בספר בית מאיר סימן ד' שכתב לענין ספק ממזר

דגם ברוב פסולים אצלה מה"ת - מותר,

דכיון שהתירה התורה ספק זה והוציאה משפט ספק שלו - תו ליכא לאפלוגי,

ואפילו ברוב פסולים **ממש**, דהיינו בידוע דאזל הוא לגבה - נמי דין תורה שרי.

וראיה מהר"ן סוף פרק קמא דקידושין (טו ב),

שכתב דהיינו טעמא דאמרינן גבי ערלה 'כל המקיל בארץ - הלכה כמותו בחו"ל, ואפילו יחיד במקום רבים', **דכל**

ספק שריא, ואפילו קרוב לודאי, משום דכך הלכה: ספיקה - מותר; ודאה - אסור,

וזה כתב אף לדידיה דס"ל בכל מקום ספק דין תורה להחמיר . . .

פח

והגאון המחבר לא ראה דברי השטמ"ק לענין עשירי ודאי, ונסתייע רק מדברי הר"ן אלו,

ונוראות נפלאותי

דלפי דעתו

דכלל זה 'כל המקיל בארץ' לא נאמר בפני עצמה, רק ממילא למדו חז"ל מחמת ההלכה שהותר ספק ערלה וגם זה

בכלל ספק הוא,

ולפי"ז - גם בממזר איכא האי כללא, וכיון דרבי יהושע סובר דאין ממזר מחייבי כריתות - נפסוק כוותיה מחמת דהוי

ספק ממזר, כמו דנקטינן כן לענין ערלה בחו"ל לקולא אפילו יחיד במקום רבים!?

וזה דבר זר ותמוה,

אלא ודאי

דבערלה בחו"ל היה קי"ל לחז"ל על פי ההלכה להקל כיחיד המקיל בארץ . . .

וכן ראיתי בפני יהושע לקדושין דף ע"ג שרצה לחדש כן מטעמיה, דכתיב בקהל ה' = דבעינן שיהיה ודאי קמי

שמיא, ורוב אינו ודאי לפני ה', יעו"ש . . .

פט

ונתבאר לנו מכל מה שכתבנו

דלשיטת הרמב"ם דספק מה"ת לקולא - ג"כ לא מצאנו שום הוכחה דבספק ערלה בחו"ל יהיה רוב כספק,

רק בזה בע"כ לכל השיטות שאני ספק ערלה דמקלינן כיחיד במקום רבים,

וזה נאמר בפירוש בחדוש ההלכה להקל כיחיד המקיל בארץ,

ולשיטתו אינו מוכח כלל דבספק ערלה נהפך עצם האיסור להיתר,

ומכל שכן בספק ממזר - ליכא שום רמז בראשונים ז"ל שיתהפך האיסור להיתר,

וגם בספק טומאה ברה"ר - הוכחנו מן הש"ס במסכת שבועות דלא נהפך האיסור להיתר.

צ

ובפרי חדש מצאתי ג"כ שהוכיח דהיכא דאיכא ממה נפשך לא הותר גם בספק טומאה ברה"ר.

רק ראייתו אינה מספקת . . .

אבל זה יש להוכיח מהא

דאם הלך בראשון ונכנס למקדש, ואח"כ הזה וטבל, והלך בשני ואח"כ נכנס למקדש - דחייב חטאת -

מזה ראה מוכרחת דגם איסור הכניסה למקדש לא הותר כשנכנס למקדש בשעה שהיה עליו ספק טומאה ברה"ר.

וחידוש זה, שע"י הספק ישתנה הדין בעצם - לא מצאנו מוסכם לכל השיטות רק בספק מעשר, היינו בספק חיוב

מעשר, וע"ז נאמר בתורה העשירי יהיה קודש, וקבלו חז"ל שיהיו מנוי ודאי, וכשהבעלים מסופקים - נפקע חיוב

מעשר לגמרי . . .

צב

אמנם, על פי המתבאר בדברינו
דאף היכא שהתירה התורה להדיא את הספיקות - לא נתהפך האיסור להיתר,
ורק אמרה תורה שרשאי האדם לעשות כן להכניס עצמו לספק מכשול אף שאם יפגע באיסור יהיו עליו עונש קצת -
לפי"ז, בכל האיסורין שלא נתפרש דין הספיקות בתורה לא לאיסור ולא להיתר -
ודאי ראוי לכל אדם לחוש לנפשו לפרוש מן הספק כמו בספק סכנה,
כמו שהבאנו לעיל בפרק שני סוגית הש"ס דחולין לענין זאב שנטל בני מעיים,
ואף שלא הזהירה תורה ע"ז ביחוד לחוש שמא יכשל באיסור - השכל גוזר כן,
כמו שכל אדם שומר עצמו מכל ספק פגע גם בלעדי אזהרת התורה,
וא"כ, מה שגילתה לנו תורה בשלשה מקומות = בספק טומאה ברה"ר, ובספק ממזר, וספק ערלה בחו"ל -
דרשאים וזכאים אנחנו להקל ולא לחוש שמא יכשל באיסור,
אף דאם יכשל באיסור גם בהני שלשה איסורין, יוצרך לכפרה - בכל זאת רשאינו לנו לכתחילה לעשות כן -
וזהו באמת חידוש גדול ונפלא מאוד,
אבל אין לנו להתחכם בזה, וגזה"כ הוא כמו שכתב רש"י בחולין שם דף י' ע"א,
ובשאר איסורין לא גילתה לנו תורה חידוש זה, וכל בעל שכל יעשה כפי רצונו.

צג

והמחזור בזה מה שהוספנו לעיל בפרק ג'
דמה שכתב הרמב"ם כל הספיקות מדבריהן -
היינו דהתורה לא פירשה בהדיא, רק מסרה לחכמים להנהיג כפי ראות עיניהם,
וע"כ, היכא שמצאו טעם נכון להקל - יש בידם,
באופן דלפי"ז - אינו מוכרח כלל לשיטת הרמב"ם לחלק בין איסור כרת לשאר איסורין, ובין איקבע איסורא או לא,
דגם היכא שחייבה תורה להביא אשם תלוי - היה מותר מה"ת לכתחילה קודם שאסרו חז"ל, ובכה"ג - חשיב
שב מידיעתו, דאם הי' יודע תחילה - הי' פורש מחמת ספק, כמו שעתה לבו נוקפו שמא נכשל באיסור,
ובזה מיושב שיטת הרמב"ם מכל מה שהשיגו עליו.

...

צו

וכן מה שהקשה הרשב"א והר"ן מהא דילפינן בפרק קמא דחולין (יא.) דאזלינן בתר רובא, ואתינן למפשטה מפסח
ודכוותיה, ואי ספק מה"ת לקולא - אפילו לא אזלינן בתר רובא שרי, דספק טריפות ניהו, וכל ספק איסורא - רחמנא
שריא! עיין בר"ן סוף פרק קמא דקידושין וברשב"א בחידושי וכתורת הבית שהבאנו בפרק א'.
ולפמש"כ - ניחא,
דאף אם לא אסרה לנו תורה את הספק - אנן אסרינן לעצמנו, וכמו שכתבתי,
וכיון שאמרה תורה להביא פסח ולא לחוש לספק - מינה שמעינן דאזלינן בתר רובא,
דאל"ה, איך אפשר שתצוה התורה לנו להכניס עצמנו בספק מכשול?
ומה דמצינו שגילתה לנו תורה באיזה מקומות בכה"ג להכניס עצמנו בספק מכשול - גזה"כ הוא,
אבל היכא דאפשר ללמוד דאזלינן בתר רובא - ילפינן.
ולפי"ז, עלה לנו דעיקר החילוק בין הרמב"ם והחולקים עליו,
דלהרמב"ם - צריך אדם לפרוש מספק איסורין על פי דרכי השכל הישר אף טרם שאסרו חז"ל,
כמו שראוי לאדם לשמור עצמו מנזק הגוף גם בלעדי מצוות התורה,
ולהחולקים עליו - איכא גם איסור תורה על ספק איסור.

צז

ונראה דסברא זו מתהפכת בין הרמב"ם והחולקים עליו בסוג איסור דרבנן,
דהרמב"ם סובר
דמה"ת אנו מוזהרים לקיים כל מה שנצטוו עליו ע"י חז"ל, וע"ז נאמר לא תסור,
והרמב"ן חולק עליו וסובר
דלאו זה לא נאמר בתורה רק במה שפירשו חז"ל בפשטי התורה או מה שדרשו על פי י"ג מדות שהתורה נדרשת
בהם, אבל מה שחידשו חז"ל משום סיג וגדר - אינו באזהרת התורה לקיים מאמרם

...